

prius caput nihil potestatis competere summo imperanti, quum intellectus cogi nequeat: (Lib. I. §. CXXIX. *) adeoque 160) eo usque non porrigidum esse illud jus, ut imperans civibus novos fidei articulos imperare, veteresque proscribere, id est, 161) ipsis conscientiis jugum imponere possit: *) quamvis, 162) ut illa, quæ rationi et revelationi consentanea esse credit Ecclesia, recte doceantur, et potius ad pietatem adplicantur, quam 163) in ferales lites et jurgia convertantur, nec non 164) ut ne hujusmodi lites in reipublicæ Ecclesiæque detrimentum evadant, omnino curare debeat.

*) Procul dubio ergo proscribendum est Machiavelli et Hobbesii dogma pestilentissimum, quo ipsa religio et conscientia, imperantium arbitrio subjicitur, (§. CXXXI.) Ut enim non urgeamus, quod paullo ante diximus, in-

Ibid. Circa prius caput nihil potestatis competere summo imperanti, quum intellectus cogi nequeat. Nimis hoc alias urgent, ut autonomiam, sive libertatem credendi, et vivendi sibi vindicent, nam et eo conatus hi sæculo decimo sexto processerunt, ut multo eoque etiam illustri sanguine steterit hujus decisio inclytae genti Germanorum. Viam tamen hic perniciosus error pandit ad Atheismum, Polytheismum, et indifferentismum, et ex principiis naturalis jurisprudentiae facile commonstrari potest, religionem, tam internam, quam externam jure naturæ liberam esse libertate autonoma vivendi, Deumque colendi, non ut quomodocumque, et cuicunque libet; sed ut per leges naturales, et divinas necessarium est, et ad salutem expedit. Ac proinde Principes Christianos, simul et Magistratus Politicos idem jus naturæ obligat, ut pro viribus suis falsam religionem foras prodeunt impedian, veram autem promoveant, et tueantur. Ita recte se habent quæ proxime Heineccius adit, ut illa quæ rationi, et revelationi: ne in Machiavelli, et Hobbesii alterum pestilentissimum dogma abeamus. v. Werenk. jus nat. p. 1. 2. n. 330. seqq. v. Ruprecht. not. hist. in jus Canon. t. 1. t. 2. c. 9.

*In religione christiana ignorant, b.
faciunt, i sequuntur quam optimam nostram, et pro volunt.*

tellectum, utope necessariam potentiam, coactionem non admittere, eique non magis imperari posse, ut quod non credit, credit, quam oculo, ut, quod non videt, videat: quis non videt, quantum lanienam excitatura sint hæc principia, si Nero aliquis, aut Domitianus, aut Diocletianus, rerum potiatur, qui sibi persuadeat, religionem Christianam minus prodesse reip. quam paganam, aut Mahomedanam, aut qui aliam planè novam comminiscatur? Immo quis non videt, eam doctrinam, insuper habito vero, religionis, fine, eam in instrumentum dominationis convertere?

*+ who populus chris.
tianus indicat
non poterit, et pro
viribus devitare?
vide p. 400. prope
finem. . . .*

§. CLXXXV.

Quod vero ad cultum divinum attinet, illum supra vel INTERNUM, vel EXTERNUM esse, obser-
vavimus. INTERNUS quum ex ipsis Dei attributis, a-
deoque ex recta ratione, prono alveo fluat, (Lib. An circa
I. §. CXXX. sequ.) ita comparatus est, 165) ut in
eum nihil ulli mortalium liceat, (Lib. I. §. XVII. 32.
sequ.) ac proinde, 166) ne imperans quidem illum
vel mutare legibus, vel abrogare possit: quamvis,
167) quum omnes homines ad gloriam summi numi-
nis pro virili provehendam obstricti sint, (Lib. I. §.
CXXVIII. 31.) nec principi denegandum sit jus et of-
ficium curandi, ut cives præclara illa doctrina de in-
ter-

Ad §. 185.

Vel internum, vel externum esse. Ad Religionem
pertinet cultus, quia finis religionis est Deo honorem,
et reverentiam exhibere, colere autem dicimus eos, quos
honoris signis, recordatione, vel præsentia frequen-
tamus. Sed hic cultus per actus internos, et externos
simil præstatur, quia necesse est aliquibus corpora-
libus uti, ut eis quasi signis quibusdam mens homini-
nis excitetur ad spirituales actus, quibus Deo con-
jungitur. Et ideo religio habet quidem interiores ac-
tus quasi principales, et per se ad religionem perti-
nentes: exteriores vero actus quasi secundarios, et
ad interiores actus ordinatos. v. D. Thom. 2. 2. q. 81.
art. 1. et 7. quare probe cultus distinguitur.

terno Dei cultu imbuantur , errantes reducantur in viam , impii , quoad ejus fieri potest , ad concipientiam summi Numinis reverentiam solidis demonstrationibus et cohortationibus excitentur , immo et 168) dandi operam , ne vel atheismus vel superstitionis gliscat in republica .

Na

§. CLXXXVI.

An circa EXTERNUS cultus in actionibus externis , partim ex exter amore , timore , ac fiducia erga Deum profectis , (Lib. I. §. CXXXV.) partim in actionibus arbitrariis , (ib. §. CXXXVIII. 58.) consistit . Priorum eadem est ratio , ac cultus interni , (§. CLXXXV. 165. sequ.) adeoque 169) in eum sibi nihil potestatis arrogabit bonus princeps : præterquam 170) quod eum pro virili provehere studebit . *) Posteriores , 171) quam à ratione nec improbentur , nec præscribantur , (Lib. I. §. CXXXVIII. 61.) omnino subjectæ sunt imperantium .

Ibid. Solidis demonstrationibus . v. supra lib. I. §. 129. notata , ubi pœnis , et suppliciis non numquam uti fas esse præmonui contra publice in religionem peccantes , et alios .

Ad §. 186.

Omnino subjectæ sunt imperantium arbitrio . Vide notata supra hoc libro §. 42. Nam etsi signa , seu externa ratio cultus Dei , juræ naturæ pure de se sunt arbitrary , quod non ea natura præscribat , modo non alteri dictamini legis æternæ repugnant , in statu vero revelato arbitrium tam Magistratum quam Principum , et Civitatum , immo omnium omnino hominum restrictum est ad normam revelationis , et à Christo Domino hoc Petro , et Ecclesiæ commissum . v. Design lib. 2. 11. 5. Almici. 2. 8. 29. Marca de Concord. sac. et imper. lib. 2. c. 1. §. 4. c. 6. §. 6. et cap. 7. §. 8. ubi perspicue docet exemplum Regum Jdaeorum ad Reges Christianos trahi non posse , ut facit Heinec. in scholio , quia apud synagogam erant permixtæ , et confusæ jurisdictiones , apud Ecclesiam vero sunt discretæ , et omnino separatae .

Heinecius lo-
quistur & rela-
gione in gene-
re, non præcisè
& revelata, et à
chro. Jesu ordinata.

tium arbitrio , adeoque 171) ea omnia his circa illas licita sunt , quæ nec rationi , nec revelationi refragantur . Habenda insuper ratio legis naturæ , sacrorum Librorum , et Canonum , quin immo legitimæ quoque traditionis ab Ecclesia ad nos usque transmissæ , et approbatæ .

*) Hinc princeps non potest prohibere , quo minus homines de Deo colloquuntur , eundem hymnis celebrent , preces ad eundem fundant , cetera : at potest præscribere , quo ordine , quaque ratione id publice fieri debet . Hinc absurdâ erat lex Darii , Medi , ne quis intra triginta dies aliquid petere audeat sive à Deo , sive ab hominibus : Dan. IV. 7. at non absurdâ cura Davidis , aliorumque piorum regum , ita instituentum cultum externum , ut nec hymnis carerent , nec eos cum gravitate decantandi rationem ignorarent .

*ad Sacros Annistites
Hoc primatio
spectat.*

§. CLXXXVII.

Quum ergo circa actus cultus divini externi arbitrarios licita sint imperantibus , quæ nec rectæ rationi , nec revelationi refragantur : (§. CLXXXVI. 171.) consequens est , 172) ut principi competat jus reformandi eatenus , ut ritus arbitrarios in melius formare , et abusus , vere tales , tollere possit , quatenus ei leges publicæ vel conventiones non obstant . 173) re-

Juris
circa sa-
cra præ-
cipua ca-
pita.

Ad §. 187.

Consequens est ut principi competat jus reformandi eatenus . Arcenda immo hujusmodi potestas in sacra , et res spirituales ex not. præced. §. 186.

Ibid. leges publicæ . Dupliciter hac sunt , vel à summis imperantibus , vel per Ecclesiam latæ , nam etsi de rebus sacris , ac spiritualibus judicium sit Ecclesiæ , tamen ubi semel constituta sunt ac judicata , Magistratus officium est , Ecclesiæ judicia , et decreta tueri , et conservari , si id necessarium esse perspexerit . Hinc tot Constitutiones Principum editæ de officiis Sacerdotum , et disciplina Ecclesiastica ; ex quibus facile perspici potest , Principem leges condere posse , qui-

bus

§. CLXXXVIII.

Jus im- Ecclesiæ æque , ac ministrorum et magistratum,
peran - quin et aliorum bonorum civium seminaria sunt SCHOL-
tum cir- LÆ atque ACADEMIAE , quippe quarum iste finis est , ut
ca scho- juvenes ad omnes honestas artes , quibus aliquando il-
lis et a- lis
c a d e -
mias.

*N*bus Episcopi , ceterique omnes Ecclesiæ Ministri ad Canonum Ecclesiasticorum veterisque discipline obseruationem in regno ac ditione sua compellantur , inquit Duarenus lib. 1. c. 5. Nam ex eo quod Christo nomen dederint , tenentur ad tuitionem Canonum , non ut leges Ecclesiasticas condant , sed ut legibus suis res decretas sanciant , et conditorum canonum executionem foveant , ac decernant , ut habet Petr. Marca de concord. lib. 1. c. 10. Hinc jus Placiti Regi , cuius usus in plerisque regnis ac provintiis viget , nec sine eo facile Rescriptum ullum , Decretum , Mandatum , Constitutio , Bulla , Breve , aut quæcumque litteræ Romanæ execuctioni mandantur , uti cautum est apud nos regiis sanctionibus editis die 8. Jan. 1762. et 16. Jun. 1768. quod recursus ad Principem , retentionis , supplicationis , aliis nominibus venit , et agit Covar. pract. quæst. c. 35. Salgado de supplic. p. 1. c. 9. et omnium optime auctor speciminis *Juicio Imparcial* sect. 9. Ob eamdem causam sacrae synodi , quæ leges ferendi etiam jus habent , quæ subditos obstringant cum promulgatae sint , et constitutiones synodales à Principibus probari solent , et debent , et ipsi coetus Ecclesiastici non numquam regia jussione concurrunt , vel eis interesse præcipuos suos Magistratus jubent , ut rite et ordine omnia fiant , neque quid turbarum à quoquam edatur : quia ipsis mandatum est munus publicæ utilitatis , pacis , et ipsis religionis tuendæ , et utrique societati cum religionis tum regni prospicere adstringuntur v. Marca de Concord. lib. 2. c. 10. et lib. 6. cc. 3. 19. Frebon. de statu Eccles. c. 5. §. 4. n. 3. *Juicio Imparcial* sect. 9. 10. ubi hoc fuse et magno eruditioñis cumulo versat.

Ibid.

fis in variis vitæ generibus opus futurum est , nec non
LII ad

Ibid. *Vel conventiones*. Ita circa Episcopos Ecclesiæque Ministros constituendos nunc inter Sacerdotium , et Imperium ubique pactis convenit quæ Concordata appellantur. Nam in Gallia amice transactum est inter Franciscum I. et Leonem X. anno 1516. ita ut Regi nominatio Prælatorum Ecclesiæ concessa sit , confirmatio vero Papæ reservata , de quo et de Pragmatica Sanctione , quæ alias in Gallia vigebat v. Marca de Concord. lib. 4. c. 19. et lib. 6. c. 9. Pace etiam hac super materia actum Germanicæ inter Frideric. III. Imperatorem et Nicolaum V. anno 1447. de quis Ruprecht not. hist. in jus canon. t. 1. tit. 2. c. 8. Regibus Hispaniæ hoc idem jus assertum , primo transactione inter Ferdinandum Catholicum , et Pontificem anni 1482. quam servatam in Archivio Simancæ vidisse refert Riol c. 24. et demum perpetua lege concessa nominatio Carolo V. et ejus successoribus ab Adriano VI. die 6. Septembris anni 1523. ut tradit Mariana in appendice historiæ ad ann. 1623. sed hucusque Episcopatus tenus porrigebatur hæc facultas , donec 11. Jan. 1553. plene acta pace , et concordia quoad ceteras dignitates , et beneficia revocata fuit ad Principes omnimoda potestas , quæ inter alias regias constitutiones recensita etiam est novissima legum collectione anni 1772.

Sed non eo usque lex publica pertingere potest , ut sacro munere Ecclesiæ Ministros exuere liceat. Quod ideo existimant Protestantes quia Principibus tribuunt jurisdictionem Ecclesiasticam diversam à civili. Ob violatos vero canones posse in legis Ecclesiasticæ subsidium ipsis , et omnes Clericos in ordinem reducere , quin ob pacem et quietem publicam graviorum criminum reos , et alios continere vi potestatis politicae , et economicæ exploratum est v. Marca de Concord. lib. 2. c. 7. Ramos del Manzano in ll. Jul. et Pap. lib. 3. c. 41. seqq. in qua gravissima re adeo luculenta edidit exempla Ferdinandus Catholicus , atque omnino pius , ac justus Carolus III. nunc feliciter regom-

ad probitatem, moresque elegantes, solide instituantur.

nans ut nusquam apud nos testatior hæc auctoritas fieret. Negari utpote nequit Clericos qua Clerici, et qua Cives considerari posse, bona itemque quatenus sacra, vel quatenus in republica existunt. Quæ juris divini sunt canone perstringi debent, cetera legibus publicis subjiciuntur. Itaque et si non omnimoda, aliqua tamen censura in Clericos, in eorum bona, in res Ecclesiasticas, et ipsa sacra ad potestatem civilem pertinet.

Ex quibus jam facile perspici potest quantum ab nostra recedit recentiorum juris naturæ prudentium sententia, qui postquam Ecclesiam Christi plures in partes per provincias, et regna unitate fidei procul habita turpiter sciderunt, nihil aliud sub ejus nomine intelligunt, quam cœtum quorundam hominum certi cuiusdam negotii caussa congregatum, veluti collegium, aut aliud corpus morale nulla potestate gaudens. Ordine itaque hierarchico temere sublatu, quod reliquum jam erat Principibus blandiendi gratia jus in sacra tributum est, nam apud eos ipsi jurisdictionem omnem Ecclesiasticam, et Diocæsanam exercent. Alter vero sapiunt Catholici, apud nos enim et si ratio cultus interni, et externi non improbetur, ut diximus, plura tamen sacrorum nomine vel potestatis seu juris in sacra intelliguntur. Quia juxta Theologos quæ in Ecclesia Christiana sacra sunt, alia attinent ad sacramenta, alia ad regimen conscientiæ internum, alia ad disciplinam exteriorem. Ex quo sequitur triplicem esse potestatem in Ecclesia, alteram ordinis, alteram jurisdictionis interioris, tertiam jurisdictionis exterioris. Prima ad sacramenta conficienda, et ministranda spectat, nempe baptismum, sacros ordines conferre, Eucharistiam conficere, et ministrare, Chrisma et Oleum infirmorum bene dicere. Ad potestatem jurisdictionis interioris pertinet absolvere, et ligare conscientias. Potestas jurisdictionis exterioris controversias fidei dirimit, beneficia confert, Ecclesiæ Ministros constituit, in delinquentes animadvertisit pœnis

spī-

tur. Ex quo fine consequitur, 174) ut principis sit, hujusmodi lycea instituere, 175) ea bonis legibus ornare, 176) cathedris viros, solide doctos diligentes, munericus suo pares præficere, 177) dare porro operam, ne doctrinæ reip. noxiæ inculcentur, 178) disciplinæ curam gerere, et 179) prudenter cavere) ne turbulenta ingenia lites ex litibus, serant, *) idemque contingat in academiis, quod de Megaricorum schola dicere solebat Diogenes, eam esse ἀχαρικήν, non scholam, sed meram bilem. Diog. Laert. VI. 24.

*) Dici non potest, quanto cum studiorum ipsiusque reip. detimento conjuncta sint bella illa scholastica. Plerumque enim ea movent homines insulsi et inertissimi, quibus aliorum doctrina et industria est sudes in oculis. Hi enim quo doctores sunt, eo magis ab illis litibus abhorrent. Res deinde geritur calumniis, conviciis, insidiis, accusationibus, quibus id se consequuturos esse sperant, ut vel opprimant hostem, vel eum suspectum reddant auditoribus. Hinc porro evenit, ut doctores bonas horas, quas auditorum studiis consecrare debebant, scribendis libellis eristicis impendant, ut auditores quoque, saepe totius controversiæ ignaros, trahant in partes, et sic in sectas abeat ille litigandi pruritus, aliquando etiam in pugnas et verbena. Quæ omnia quam facile evertere possint scholas etiam florentissimas, nemo est, quin intelligat.

§. CLXXXIX.

LIIij

spiritualibus v. Concina Dissert. 4. c. 3. §. 3. jur. nat. Ex his quæ sint Jovis et Cæsaris partes hactenus quodammodo adumbravimus, quarum plura permixta, aut negata à Protestantibus sunt.

Ad §. 188.

Scholæ, et Academiæ. Regii munieris esse scholasticas Universitates instituere tradit Chopin. de Damatio lib. 3. t. 27. Van Espen jus Eccles. p. 2. tit. 11. c. 4. lex 1. regiæ part. 2. tit. 31. adde Valiente Apparat. jur. publ. lib. 1. c. 13. n. 35.

§. CLXXXIX.

Jus eo-
rumdem
circa
commer-
cia.
Superest jus imperantium CIRCA COMMERCIA. (§. CXXXVI. 38.) Quum enim sine illis subsistere vix possit genus humanum , nedum respublica : (Lib. I. §. CCCXXV. 4.) facile patet , 180) in eam quoque curam incumbere debere rectores reip. ut et florent commercia , et 181) recte omnia circa illa fiant. Et quandoquidem iis jura omnia competit , sine quibus finem obtainere non possunt : (§. CXXXV. 29.) consequens est , 182) ut possint illi leges de commerciis , opificiis , exportandis importandisque , expungendis accurate nominibus , re quoque monetaria , ferre , 183) negotiis instantes privilegiis ornare , 184) mercatoribus peregre negotiantibus foederibus armisque securitatem praestare : 185) societas mercatorum majores munire privilegiis , et 186) generatim ea omnia agere , quibus foedera et pacta , cum aliis principibus rebusque publicis inita , non refragantur.*)

*) Totum hunc paragraphum mirifice illustrabunt binæ dissertationes , altera Jo. Fridr. L. B. Bachovii ab Echt de eo quod justum est circa commercia inter gentes , quæ prodidit Jenz MDCCXXX. altera viri celeberrimi Jo. Jac. Mascovii de foederibus commerciorum Lipsiæ MDCCXXXV. Quibuscum si junxeris scripta eristica , quibus de controversia , inter Batavos et Belgas , augustæ domui Austriae subjectos , de societate mercatoria Ostendendiceptatum , in primis la Refutation des arguments , avances de la part de Mrs les Directeurs des Compagnies d' orient et d' occident des provinces-unies contre la liberte du commerce des habitans des Pais-bas. Hagæ MDCCXXIII. et V. C. Jo. Barbeyrac Defense du Droit de la compagnie Hollandaise des Indes orientales contra les nouvelles pretensions des Habitans des Pais-bas Autrichiens nihil erit , quod hujusmodi de quæstionibus possis magnopere desiderare.

CA-

C A P U T . IX.

De juribus majestatis transeuntibus.

§. CXC.

Q uia omne imperium est summum atque ~~annexum~~ : Bellum respublcae nemini mortalium subjecta sint. (§. gerere omnino eod.) Quumque , qui in communi societate civili non licitum vivunt , in statu naturali vivere dicantur : (§. IV. 3.) consequitur sane , 1) ut imperia et respublcae inter se invicem vivant in statu naturali , adeoque 2) in statu æqualitatis , et libertatis. (§. V. sequ.) Et quia porro in hoc statu læsis nullum , nisi in se ipsis , præsidium esse potest , ac proinde unicuique jus est , vim omnem atque injuriam à se propulsandi , idque , quod alter jure perfecto debet , vi extorquendi : (§. X. 24. sequ.) nemo non videt , 3) cuivis imperio ac reipublicæ JUS BELLI omnino competere. *)

*) Potest id et aliunde luculenter probari. Ipsa enim natura non modo hominibus , et brutis animantibus indidit cupiditatem , se suaque vi tuendi , sed et hæc armis quibusdam ad vim propulsandam instruxit. Horat. Serm. II. I. v. 50. Ut , quo quisque valens suspectos terreat ; utque Imperet hoc natura potens , sic collige. mecum. Dente lupus à cornu taurus petit. Unde , nisi intus monstratum

Qualia veterum testimonia complura collegit Grot. de jure belli et pac. I. 2. 1. 4. Deinde quum ipsis , qui in societate civili vivunt , privatis ideo jus sit , se suaque vi tuendi , quod ipsis in præmio non est aliud præsidium : (Lib. I. §. CLXXXI. 18.) malto magis id licebit populo libero , quum in statu naturali nullus sit communis lèdantis et lèsi magistratus , à quo defendi possit. (Ibid. §. CLXXXIII.) Plura juri bellandi argumenta ex scriptura sacra opposuerunt veteris ecclesiarum patres , uti Tertull. de idolol. Cap. XIX. et de corón. milit. Cap. XI. Origen. Lib. VIII. adv. Celsum p. 425. Erasmus in Milite Chrys-